

การสร้างความเข้มแข็งของสังคมแบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้และปฏิบัติการ เพื่อการรับรองระบบเกษตรอินทรีย์ แบบมีส่วนร่วม PGS ในจังหวัดเชียงราย

กัลยาณี กุลชัย

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Email: Kalyanee@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาและถอดบทเรียนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System, PGS) เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสังคมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่รับรองแบบมีส่วนร่วมแบบ PGS ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) การสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนสมาชิกกลุ่ม ประธานกลุ่ม ถอดบทเรียนกระบวนการจัดการเรียนรู้และวิเคราะห์เนื้อหา(Content analysis) จากการศึกษาพบว่ากลุ่ม PGS เชียงราย มีการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสมาชิกบนฐานหลักการทั้งสามด้านของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกัน บน 2 เงื่อนไขคือความรู้ที่ควบคู่กับการใช้หลักคุณธรรมของความซื่อสัตย์ ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่ม มี 6 ด้านได้แก่ 1) สมาชิกที่ให้ความสำคัญกับการทำเกษตรอินทรีย์ 2) มีภาคีเครือข่ายของกลุ่ม PGS ที่ให้ความร่วมมือ 3) มีกลไกการตรวจแปลง 4) กลไกการทำตลาด บนฐาน 4 PS 5) การบริหารจัดการกลุ่ม PGS เชียงราย แบบมีส่วนร่วม และ 6) กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสมาชิก

คำสำคัญ: การสร้างความเข้มแข็งของสังคม, เศรษฐกิจพอเพียง, เกษตรอินทรีย์, การรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม

Strengthening the Sufficiency Economy Society with the Learning and Operational Process for Organic farming Certification Through Participatory Guarantee Systems (PGS) in Chiang Rai Province

Kallayanee Kullachai

Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Srinakarinwirot University

Email: Kalyanee Kullachai

Abstract

The objectives of this research were 1) to study and take lessons learned on learning management process of an organic farmer group using Organic standard by Participatory Guarantee System to strengthen the society according to the sufficiency economy principle. 2) To study the contributing factors to strength the organic farming groups with Participatory Guanrantee Systems (PGS). Used Qualitative research by collected primary and secondary data, in-depth interviews with group member representatives and chairman of group were extracted lessons learned from the learning management process and content analysis. The finding indicated that lessons learned on learning management process and content analysis. The findings indicated that the strength of members based on three principles of sufficiency economy, moderation, reasonableness, depend on two conditions one that uses knowledge and go together with virtue of honesty. There were 6 factors contributing to the group's strength: 1) members who gave importance to organic farming, 2) there was a network of PGS groups that cooperated, 3) there was check plots according to organic farming standards mechanism 4) marketing mechanism based on 4 PS 5) participative management of PGS Chiang Rai group and 6) learning exchange activities among members.

Keywords: Social Strengthening, Sufficiency Economy, Organic Agriculture, Organic Farming Participatory Guarantee System

บทนำ

ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายใต้ต้นนโยบายภาครัฐบาล ภายใต้วิสัยทัศน์ “ภาคเกษตรก้าวไกล ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลาดนำการผลิต ชีวิตเกษตรกรมีคุณภาพ ทรัพยากรการเกษตรมีความสมดุลและยั่งยืน” โดยมีกระบวนการขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติผ่านกลไกขับเคลื่อนในระดับนโยบาย (แผนพัฒนาการเกษตร ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564 จังหวัดเชียงรายมีการส่งเสริมการผลิตผลผลิตทางการเกษตรโดยเฉพาะเกษตรอินทรีย์ เพื่อตอบสนองนโยบายตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ด้านการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายร่วมกับสำนักงานพัฒนาที่ดินเชียงราย จึงส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรโดยใช้มาตรฐานการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System (PGS) ให้ความรู้ในกระบวนการผลิตในรูปแบบเกษตรอินทรีย์ จัดตั้งกลุ่มและสนับสนุนงบประมาณในการเริ่มต้นทำเกษตรอินทรีย์ โดยใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม โดยมุ่งรับรองคุณภาพที่เน้นการรับประกันคุณภาพ ถูกสร้างระบบขึ้นมาบนพื้นฐานของความไว้วางใจ สังคมเครือข่าย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านภาคีเครือข่าย จากเดิมที่มีผู้ริเริ่มก่อตั้งจำนวน 11 ราย ในปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้น 156 ราย อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน 31 ราย (กัลยาณี กุลชัย และคณะ, 2564)

จากการลงพื้นที่เพื่อการสัมภาษณ์กลุ่มรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม PGS เชียงราย พบว่ามีกระบวนการสร้างการเรียนรู้สำหรับผู้ทำเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงราย ทั้งการอบรมให้ความรู้การตรวจและแนะนำแปลงเพื่อให้เข้าสู่ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วมแบบ PGS การรวมกลุ่มกันในระดับอำเภอ ระดับเขต และระดับจังหวัดเพื่อให้เกิดการพึ่งพิง และช่วยเหลือกันในรูปแบบกลุ่มและการรวมตัวกันทั้งความรู้ด้านการผลิตและการตลาดของสินค้าอินทรีย์ในเขตจังหวัดเชียงราย อีกทั้งจากการที่เกษตรกรส่วนใหญ่ ยึดถือตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระชนกธิเบศร ในการดำเนินชีวิตตามเส้นทางสายกลางต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ความพอเพียงเป็นทั้งผลและวิธีการ (end and mean) ผลที่คาดว่าจะได้รับคือ การพัฒนาที่สมดุล ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาและนำพาเกษตรกรไปสู่การพัฒนาของยั่งยืน ที่มีแนวทางการผลิตที่หลากหลายใช้ปัจจัยการผลิตที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดพึ่งพาตนเองในด้านปัจจัยการผลิตและปัจจัยในการดำเนินชีวิตให้มากที่สุด มุ่งเน้นผลิตเพื่อการบริโภคเหลือจึงจำหน่ายให้ชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง (ตะวัน และคณะ, 2557) โดยแนวคิดพื้นฐานของเกษตรอินทรีย์คือ การทำการเกษตรแบบองค์รวมที่คำนึงถึงระบบนิเวศและระบบสิ่งแวดล้อม โดยใช้หลักการของการพอประมาณ มีเหตุและผล การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับระบบนิเวศและสุขภาพของเกษตรกร โดยใช้ความรู้และคุณธรรมในการดำรงชีวิตและการทำการเกษตร ในขณะเดียวกันในการทำเกษตรอินทรีย์ที่เหลือและขาดต้องได้รับการรับรองจากหน่วยงาน เพื่อสร้างความมั่นใจกับผลผลิตว่ามีความปลอดภัยจากกระบวนการผลิตที่มีไม่ใช้สารเคมีที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภค ระบบการตรวจรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) จึงเป็นระบบการรับประกันคุณภาพผลผลิตอินทรีย์โดยชุมชน เป็นการพัฒนาระบบการรับประกันความเป็นอินทรีย์ในระดับชุมชนโดยอาศัยกระบวนการทางสังคม การเป็นเครือข่ายของสังคม การมีส่วนร่วมพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความซื่อสัตย์ บนพื้นฐานของความ

ไว้วางใจ โปร่งใส ความเชื่อมั่น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตามหลักการและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล (IFOAM, 2014; 2015) (กรีนเนท, 2563)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะถอดบทเรียนของการสร้างความเข้มแข็งของสังคมด้วยพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ จนนำไปสู่การปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม PGS กับการเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้งด้านองค์ความรู้ในการผลิต การตรวจรับรองให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ แบบ PGS การสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันและการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ดังกล่าว การควบคุมกำกับสมาชิกในดำเนินการผลิตสินค้าอินทรีย์ตามกฎเกณฑ์ดังกล่าว ไปจนถึงความร่วมมือกันในการตลาดสินค้าอินทรีย์ในเขตจังหวัดเชียงราย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและถอดบทเรียนกระบวนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรที่ใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองแบบมีส่วนร่วม (Participatory Guarantee System, PGS) เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสังคมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรที่ใช้มาตรฐานการรับรองแบบมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตเกิดความเข้มแข็ง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ผู้วิจัยใช้ด้วยระเบียบวิธีการวิจัยและกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีกระบวนการในการถอดบทเรียนจากกระบวนการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ทำการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม ของกลุ่ม PGS จังหวัดเชียงราย

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์ จำนวน 2 กลุ่มดังนี้ 1) ตัวแทนกลุ่ม สมาชิกแต่ละกลุ่มใน 8 กลุ่มอำเภอ ได้แก่ กลุ่มเหนือสุด กลุ่มอำเภอเวียงชัย กลุ่มอำเภอแม่ลาว กลุ่มอำเภอพาน กลุ่มอำเภอแม่สรวย กลุ่มอำเภอเทิง กลุ่มอำเภอเวียงป่าเป้า และกลุ่มอำเภอเมือง กลุ่มละ 3 คน ได้แก่ ผู้ประสานงานกลุ่มระดับอำเภอ 2) ประธานกลุ่ม PGS เชียงราย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการของ PGS เชียงราย

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์หาปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ที่รับรองแบบมีส่วนร่วมแบบ PGS ร่วมกับกลุ่มผู้นำของแต่ละกลุ่มอำเภอ ด้วยการใช้การวิเคราะห์ด้วย SWOT Analysis

ขั้นตอนที่ 4 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) บรรยายในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1.ความเป็นมาของกลุ่ม PGS จังหวัดเชียงราย หน่วยงานและเครือข่าย

เริ่มต้นจากกลุ่มคนจำนวน 11 คนที่รวมตัวกัน จากการเข้าร่วมอบรมที่สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดเชียงราย และมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนแปลงวิถีการทำเกษตรของตนเองจากเดิมที่รุ่นบรรพบุรุษ

ทำเกษตรแบบเคมี ไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ ด้วยการขับเคลื่อนและพัฒนาเป็นองค์รวมตลอดจนห่วงโซ่การผลิต การแปรรูป จนถึงการทำการตลาดที่จะต้องเป็นเกษตรที่มีนวัตกรรมโดยมีกลุ่มผู้ผลิตเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาและเป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาไปทุกภาคส่วน (ทัศนีย์, 2564) ตลอดจนมีภาคีเครือข่ายของกลุ่ม PGS เชียงรายที่ให้ความร่วมมือ จนการดำเนินการของกลุ่มประสบความสำเร็จ โดยลักษณะของความร่วมมือได้แก่

1.1 การสนับสนุนงบประมาณ และสถานที่อบรม จากหุ้นส่วนได้แก่ สำนักงาน พัฒนาที่ดิน เชียงราย มูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในหลักการของเกษตรอินทรีย์และสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยความถูกต้องและซื่อสัตย์

1.2 การให้ความรู้และการอบรมผู้ตรวจแปลง ฝึกตรวจแปลง อบรมทบทวนผู้ตรวจแปลง ร่วมสร้างเกณฑ์มาตรฐาน ให้ได้รับรองมาตรฐาน โดยมีมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย เป็นผู้ให้การสนับสนุนในด้านวิทยากร และองค์ความรู้ ทำให้สมาชิกมีการพัฒนาตนเอง ทำให้เกิดความมั่นใจในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์

1.3 การให้ความรู้การทำธุรกิจ และสร้างช่องทางการตลาด การนำสินค้าของกลุ่ม PGS เชียงรายมาขายในแพลตฟอร์ม TOGA ให้โอกาสในการวางจำหน่ายสินค้าทั้งตลาดออนไลน์ และตลาดแบบมีสถานที่แน่นอน ผู้บริโภคสามารถซื้อสินค้าได้ หน่วยงานที่สนับสนุนได้แก่ สามพรานโมเดล และมูลนิธิสังคมสุขใจ ตลาดจริงใจ และเซ็นทรัลท่า ร้านพะลึง และ เทศบาลนครเชียงราย สามารถทำงานด้านการตลาด ขายผลผลิตได้ทำให้สมาชิกมีความมั่นใจและมีความมุ่งมั่นที่จะผลิตสินค้าอินทรีย์ ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในสินค้า

1.4 นำเอาผลผลิตอินทรีย์เข้าสู่ระบบโภชนาการของหน่วยงาน มีหน่วยงานที่สนับสนุนและทำงานร่วมกันได้แก่ โรงพยาบาลเวียงป่าเป้า ซึ่งเป็นการสร้างสังคมสุขภาพกับผู้ป่วยทำให้เกิดการขยายของฐานการตลาด

2. กระบวนการสร้างความเข้มแข็ง การจัดการเรียนรู้ และปฏิบัติการกลุ่มPGS เชียงราย

2.1 การบริหารจัดการกลุ่ม PGS เชียงราย

เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation management) สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และตัดสินใจ รู้ลึกถึงการเป็นเจ้าของและการมีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีกลุ่มสมาชิกที่ทำหน้าที่บริหารจัดการกลุ่ม ผ่านการเลือกจากสมาชิก แบ่งโครงสร้างเป็นกลุ่มบริหารส่วนกลาง และการบริหารกลุ่มย่อยแต่ละอำเภอ มีโครงสร้างบริหารจัดการชัดเจน มีประธานกลุ่ม PGS เชียงราย และมีผู้ประสานงานระดับอำเภอ ควบคุมตามมาตรฐานด้วยความซื่อสัตย์และจริยธรรม มีการแชร์ข้อมูลผ่านกลุ่มไลน์กลุ่มจังหวัดเพื่อการรับรู้ข่าวสารร่วมกัน มีเกณฑ์กำหนดสมาชิกต้องเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง และต้องเข้ากิจกรรมการฝึกอบรมต่างๆที่กลุ่มได้จัดขึ้น

2.2 ข้อบังคับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของกลุ่ม PGS เชียงราย

เป็นข้อบังคับที่กำหนดขึ้นร่วมกัน เป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติ ประยุกต์จากมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมของมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทย และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มกช 9000 เล่ม 1-2 ซึ่งแต่ละกลุ่มอำเภอสามารถกำหนดมาตรฐานเพิ่มเติมของกลุ่ม

ได้ เพื่อให้เข้ากับบริบทของชุมชนโดยไม่ขัดต่อหลักการเกษตรอินทรีย์และต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารจัดการระบบรับรองแบบมีส่วนร่วม

2.3 กลไกการคัดเลือกสมาชิกกลุ่ม PGS เชียงราย และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ มีกระบวนการดังนี้ 1) กลไกการคัดเลือกสมาชิก กลุ่มฯ จะประกาศรับสมัครเกษตรกรที่สนใจผ่านเฟซบุค เมื่อมีผู้ที่สนใจสมัครสมาชิกต้องเข้ารับการสัมภาษณ์จากกลุ่ม โดยคำถามของการสัมภาษณ์เน้นถึงความตั้งใจ และความเข้าใจในการทำเกษตรอินทรีย์ เมื่อผ่านการสัมภาษณ์จะต้องเข้ารับการอบรมครั้งที่ 1 2) กลไกการสร้างความเข้าใจและอบรมสมาชิกใหม่ การเตรียมและอบรมสมาชิกใหม่ให้ความเข้าใจมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วมด้วยการอบรมแบบกึ่งปฏิบัติการ การเน้นปฏิบัติให้ไปทำตามมาตรฐาน มีการทดสอบความเข้าใจจากสมาชิกที่เข้ารับการอบรม ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในเบื้องต้นเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสมาชิก กฎเกณฑ์และการปฏิบัติ

2.4 กลไกในการตรวจแปลง การตรวจแปลงเกษตรอินทรีย์ของสมาชิก ประกอบด้วยกระบวนการในการอบรมการตรวจแปลง 2 ขั้นตอนคือ 1) การอบรมในการตรวจแปลงเพื่อน ทำให้สมาชิกที่เข้าอบรมมีความเข้าใจในระบบเกษตรอินทรีย์มากยิ่งขึ้น มีการฝึกปฏิบัติการในการตรวจแปลงจริงและนำมาสรุป นำเสนอ พร้อมรับคำชี้แนะจากวิทยากร ซึ่งจะต้องฝึกปฏิบัติตรวจแปลงร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ครั้ง 2) การอบรมทบทวนการตรวจแปลง ให้กับผู้ตรวจแปลงกลุ่มทุกปี เพื่อการทบทวนและให้มีมาตรฐานเดียวกันในการตรวจแปลง กับ ระบบการตรวจแปลง มีระบบการตรวจแปลงจำนวน 3 ครั้ง ดังนี้ 1) การตรวจแปลงครั้งที่ 1 เป็นการตรวจแปลงเพื่อน โดยการให้สมาชิกในแต่ละอำเภอทำการตรวจแปลงโดยผู้ตรวจแปลงที่ผ่านการอบรม 2) การตรวจแปลงครั้งที่ 2 เป็นการตรวจแปลงภายหลังมีการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะในการตรวจแปลงครั้งที่ 1 และ 3) การตรวจแปลงไขว้กลุ่ม ที่สมาชิกจากกลุ่มอื่นต่างอำเภอมาเป็นผู้ตรวจแปลง จากเสร็จสิ้นกระบวนการตรวจแปลง จะมีการประชุมผลสรุปการตรวจแปลงประจำปี และส่งรายชื่อผู้ผ่านการรับรองการตรวจแปลงไปให้กับมูลนิธิเกษตรอินทรีย์ไทยเพื่อออกใบรับรองแปลงที่ได้รับการตรวจให้กับสมาชิกต่อไป

2.5 การทำการตลาดเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม PGS เชียงราย

กลุ่ม PGS เชียงราย มีความมุ่งมั่นที่จะผลิตสินค้าอินทรีย์ถึงมือผู้บริโภคที่มีมาตรฐานที่กำหนดเองแบบมีส่วนร่วมโดยไม่น้อยกว่ามาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล โดยมีกลยุทธ์ทางการตลาด บนฐาน 4 PS ได้แก่ 1) Product Strategy กลยุทธ์การออกแบบสินค้า และ Product Positioning สินค้าของกลุ่มเป็นสินค้าเพื่อสุขภาพ มีความปลอดภัย มีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับจากผู้บริโภคและมีความมั่นใจ สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้จากแปลงผู้ผลิต การสร้างตราสินค้าของกลุ่ม PGS เชียงราย ด้วยการนำเสนอและโหวต เพื่อที่จะนำไปใช้ร่วมกันในสินค้าอินทรีย์ของกลุ่ม 2) Price Strategy ในการตั้งราคาของสินค้านั้น ให้อิสระสำหรับสมาชิกประเมินราคาและตั้งราคาตามแต่สมาชิกจะตั้งราคา 3) Place Strategy การทำการตลาดใน 4 รูปแบบด้วยกันคือ (1) ทำการตลาดร่วมกันผ่านเฟซบุค (2) การทำตลาดด้วยตัวเกษตรกรเอง (3) การตลาดผ่านแพลตฟอร์ม TOGA ของสมาคมผู้บริโภคเกษตรอินทรีย์ไทย มีการนำสินค้าวางจำหน่ายในแพลตฟอร์ม มีสินค้าพิเศษของกลุ่มที่มีลักษณะสินค้า GI ได้แก่ สับปะรดภูแลอินทรีย์ หรือสินค้าที่มีเฉพาะที่เชียงรายคือ รากชู (4) การตลาดผ่านงานกิจกรรมพิเศษ (event) เมื่อมีภาคีเครือข่าย หรือมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาติดต่อ ก็จะเข้าร่วมเพื่อเป็นการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม และ4)Promotion Strategy ใช้กลยุทธ์ตลาดในการโปรโมชัน เช่น กิจกรรม

cooking class ส่งเสริมเชื่อมผู้ประกอบการกับเครือข่ายเกษตรกร เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดทำให้ผู้บริโภครู้จักสินค้าผ่านการทำการตลาดแบบonline หรือการตลาดผ่านการท่องเที่ยว นำนักท่องเที่ยวเข้าไปชมผลผลิตอินทรีย์ของกลุ่ม มีรายการทีวีมาถ่ายทำเพื่อการแนะนำเส้นทางท่องเที่ยวเกษตรอินทรีย์หรือการทำกิจกรรมการเชื่อมโยงเจรจาทางธุรกิจกับผู้ประกอบการ ในงานสังคมสุขใจที่กลุ่มนำผลผลิตไปเข้าร่วมในการนำเสนอขายกับผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการที่มีความสนใจสินค้าอินทรีย์ของกลุ่มจนทำให้เกิดการผลิตและรับคำสั่งซื้อตามมา

2.6 กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการประชุมสังฆจร

กิจกรรมที่หมุนเวียนในการประชุมทุกๆ 6 เดือน สังฆจรไปต่างอำเภอ เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ไขปัญหาพร้อมกัน มีการไปดูพื้นที่จริงของเพื่อนสมาชิกกลุ่ม ตัวแทนของแต่ละกลุ่มก็จะนำประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงเรื่องมาตรฐานหรือประเด็นที่ต้องการความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกเข้าร่วมในการพิจารณาร่วมกัน ซึ่งการประชุมสังฆจรดำเนินการมาตั้งแต่ปี 62

2.7 การใช้งบประมาณดำเนินการของกลุ่ม PGS เชียงราย

งบประมาณที่ใช้ในกลุ่ม มาจาก 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกคือ จากสมาชิกกลุ่มที่ในการเสียค่าบริการ และค่าตรวจแปลงตามจำนวนไร่ที่ต้องการจะทำการขอการรับรอง และส่วนที่สองคือ งบประมาณสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่างๆ ในการสนับสนุนการดำเนินการ

3. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่รับรองแบบมีส่วนร่วมแบบ PGS

เมื่อพิจารณาวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่ม PGS เชียงราย สามารถใช้โมเดลการวิเคราะห์ของ SWOT Analysis ร่วมกับกลุ่มสมาชิกที่เป็นแกนนำ ดังนี้

1. Strength (จุดแข็ง) ได้แก่ กลุ่มผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ เป็นคนรุ่นใหม่ มีการกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่แน่นอน และสมาชิกทุกคนยึดตามมาตรฐาน มีระบบและกลไกการตรวจแปลงที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ มีช่องทางการทำการตลาด ผู้บริโภคมีความเชื่อถือในระบบการผลิต สมาชิกกลุ่มยังมีความมุ่งมั่นในการผลิตสินค้าที่ปลอดภัย การคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ มีกิจกรรมใหม่ๆตลอดเพื่อให้สินค้าอินทรีย์เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคทั้งภายในจังหวัดและภายนอกจังหวัด

2. Weakness (จุดอ่อน) ขาดบุคลากรที่ทำงานประจำสำหรับงานเกษตรอินทรีย์หรืองานของกลุ่ม เนื่องจากแกนนำมีจิตอาสา และมีภาระงานประจำของตน ทำให้ขาดเวลาที่จะมาทำงานส่วนกลาง อีกทั้งการมีผลผลิตไม่ต่อเนื่องและไม่แน่นอน จนทำให้การทำติดต่อซื้อสินค้าไม่สามารถทำได้โดยง่าย เพราะการทำการเกษตรขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการแปรปรวนของปริมาณสินค้า

3. Opportunities (โอกาส) ตลาดของสินค้าอินทรีย์กำลังเป็นที่ต้องการของผู้บริโภค มีการตื่นตัวเรื่องอาหารปลอดภัย นโยบายของจังหวัดที่เน้นการผลิตอาหารที่ปลอดภัย อีกทั้งมีภาคีเครือข่ายที่สนับสนุนทั้งองค์ความรู้และงบประมาณ จนทำให้กิจกรรมของกลุ่มมีความหลากหลาย มีการทำการตลาดที่ก้าวสู่นอก มีแพลตฟอร์มของการค้าร่วมกับภาคีคือ TOGA ทำให้สินค้าเป็นที่รู้จักสำหรับผู้บริโภค

4. และ Threats (อุปสรรค) อุปสรรคอาจจะเป็นอุปสรรคในอนาคต คือนโยบายของจังหวัดที่อาจจะเปลี่ยนแปลง รวมถึงงบประมาณที่เคยได้รับการสนับสนุนอาจจะลด รวมถึงการมีผู้ผลิตรายใหม่ที่

ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม เกิดขึ้น จนอาจจะมาแย่งตลาดผู้บริโภคได้ นอกจากนี้ยังมีภาวะโควิดที่มาทำให้กิจกรรมของกลุ่มต้องลดลงเพื่อเว้นระยะห่างจนต้องมาสร้างความเข้าใจกันใหม่ในภายหลัง

4. การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง และการสร้างความเข้มแข็งของสังคมเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงราย

การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นฐานสำหรับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม PGS มีดังนี้ (ภาพที่ 1)

1. ความพอประมาณ สมาชิกกลุ่ม PGS เชียงราย ยึดหลักการพอประมาณจากการทำการผลิตสินค้าเท่าที่แรงทั้งหมดของตนที่มี การใช้รูปแบบการผลิตแบบผสมผสาน ใช้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดในการพัฒนากลุ่ม พัฒนาพื้นที่ของตน และยังใช้หลักการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ปลูกทุกอย่างที่กิน เหลือนำไปขาย

2. ความมีเหตุมีผล มีการสัมภาษณ์ผู้ที่เข้าเป็นสมาชิกที่มีความต้องการและมีความพร้อมที่จะมีใจทำเกษตรอินทรีย์ ใช้เหตุผลในการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก เน้นความเป็นประชาธิปไตย มีการดำเนินการแบบกัลยาณมิตรในการตรวจ เพื่อการนำไปสู่สินค้าที่มีคุณภาพ การกำหนดมาตรฐานและยอมรับร่วมกันด้วยมาตรฐานเกษตรอินทรีย์กลาง จนนำไปสู่การเชื่อมั่นในสินค้า และเกิดช่องทางการค้าขายสินค้าเฉพาะของผู้มีความต้องการสุขภาพดี

3. ความมีภูมิคุ้มกัน จากการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับระบบนิเวศ ด้วยการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ การทำการเกษตรผสมผสาน สร้างภูมิคุ้มกันทางด้านสุขภาพให้ตนเองด้วยการงดใช้สารเคมีที่จะทำให้เกิดการสะสมในร่างกาย และภูมิคุ้มกันในการมีความสามารถในการพึ่งตนเองด้านอาหารหรือการสร้างภูมิคุ้มกันจากการมีระบบการตรวจแปลงเกษตรอินทรีย์ โดยผู้ตรวจผ่านการอบรมมาเป็นอย่างดี มีระบบการตรวจแปลง 3 ขั้นตอน มีการสุ่มตรวจจากภาคีที่เกี่ยวข้องในการรับรองมาตรฐาน ซึ่งระบบนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค

4. ความรู้ มีการอบรมเพื่อสร้างความรู้และสร้างความเข้าใจกับสมาชิกใหม่ รวมถึงการอบรมให้ความรู้ทบทวนมาตรฐาน มีการให้ความรู้ระหว่างการตรวจแปลงเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแปลงตรงกับมาตรฐาน สมาชิกยังแสวงหาความรู้ในการปรับปรุงแปลงอย่างสม่ำเสมอ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ผ่านการประชุมสังสรรค์ การศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่ม line รวมทั้งการมีผู้นำเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ใหม่ๆ จนเกิดกลยุทธ์การดำเนินการที่ทันสมัย โดยเฉพาะการทำตลาดออนไลน์ สร้างการประชาสัมพันธ์และให้ความรู้กับผู้บริโภคด้วยคลิป / วิดีทัศน์ เห็นถึงพื้นที่ปลูก ผู้บริโภคมีความเข้าใจในวิถีการผลิตมากยิ่งขึ้น ประชาสัมพันธ์กลุ่มอย่างสม่ำเสมอผ่านเฟสบุ๊ค มีการวางแผนดำเนินงานสร้างความเข้าใจผ่านการท่องเที่ยววิถีอินทรีย์ ซึ่งการเรียนรู้หรือการสร้างความรู้ของกลุ่มและสมาชิกตรงกับลักษณะ Learning by doing และ Doing by Learning ที่ทำให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ที่อยู่ตลอดเวลา

5. คุณธรรม ในการทำเกษตรอินทรีย์ของสมาชิกกลุ่มที่นำไปสู่ความเข้มแข็งสำคัญที่สุดคือความซื่อสัตย์สุจริต ทั้งตัวเกษตรกรที่ต้องไม่แอบใช้สารเคมีในการผลิต ความซื่อสัตย์ของผู้ตรวจแปลงที่ตรวจแปลงด้วยมาตรฐานเพื่อนำไปสู่การรับรอง มีความโปร่งใส

ภาพที่ 1 ความเข้มแข็งของกลุ่ม PGS เชียงรายที่นำไปสู่สังคมเข้มแข็งตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปสู่การสร้างสังคมเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงราย

อภิปรายผล

กระบวนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ที่ใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองแบบมีส่วนร่วม PGS เชียงราย เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสังคมบนหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น สามารถอธิบายได้ดังนี้ กลุ่ม PGS เชียงราย มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ของสมาชิก โดยใช้หลักการทั้งสามด้านของเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ 3 ท่วงคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันบน 2 เงื่อนไขคือความรู้ที่ควบคู่กับการใช้หลักคุณธรรมของความซื่อสัตย์ สำหรับหลักการของความพอประมาณนั้น สมาชิกส่วนใหญ่เรียนรู้การทำผลิตสินค้าเท่าที่สามารถทำได้ รูปแบบการผลิตแบบผสมผสาน พัฒนาพื้นที่เกษตรของตน ใช้หลักการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ปลูกทุกอย่างที่กิน เหลือนำไปขาย การพอประมาณรวมถึงบริหารจัดการงบประมาณเท่าที่มีตรงกับการศึกษาของตะวัน และ คณะ (2557) พบว่าเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ในเขตลุ่มน้ำแม่ริม มีการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงคือความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันความรู้และคุณธรรมในระดับที่สูงมาก ด้านความมีเหตุผล ยึดหลักความรอบคอบในการตัดสินใจรับสมาชิกใหม่ที่มีความพร้อมที่จะมีใจทำเกษตรอินทรีย์ รับฟังความคิดเห็นของสมาชิก มีการดำเนินการแบบกัลยาณมิตรในการตรวจแปลง จนนำไปสู่การปรับปรุงแปลง ความมีเหตุผลในการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศเพื่อให้แปลงมีความอุดมสมบูรณ์และทำให้พืชเติบโตได้โดยไม่ต้องใช้สารเคมี สร้างความมีเหตุผลในการกำหนด

มาตรฐานและยอมรับร่วมกันด้วยฐานของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์กลาง จนนำไปสู่การเชื่อมั่นในสินค้า และเกิดช่องทางการค้าขายสินค้าเฉพาะของผู้มีความต้องการสุขภาพดี สอดคล้องกับการศึกษาของ ณรงค์ กฤติขจรกรกุล (2561) พบว่า เกษตรกรที่เป็นปราชญ์ทางด้านเกษตรอินทรีย์จังหวัดนครสวรรค์ใช้ ความเป็นเหตุเป็นผลในการเลือกพืชที่ปลูก เน้นการสร้างสมดุลของระบบนิเวศด้วยการปลูกพืชที่ หลากหลาย สำหรับด้านการมีภูมิคุ้มกัน จากการสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับระบบนิเวศ ด้วยการสร้างความ หลากหลายทางชีวภาพ การทำการเกษตรผสมผสาน สามารถเผชิญกับภัยที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติไม่ว่าจะ เป็นสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนแปลงไปจนทำให้ผลผลิตลดลง การสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านสุขภาพให้ ตนเองด้วยการงดใช้สารเคมี สอดคล้องกับการศึกษาของธานีรินทร์ คงศิลา และ ณัฐ สมณคุปต์ (2556) ว่าเกษตรกรอินทรีย์ในจังหวัดลพบุรีที่ตระหนักและค้นพบปัญหาจากการทำการเกษตรที่ใช้สารเคมี เช่น ด้านสุขภาพ สภาพแวดล้อม และทำความเข้าใจหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจทำการเกษตร อินทรีย์อย่างต่อเนื่องศึกษาหาความรู้ เรียนรู้และเริ่มลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่ค้นพบ จนเกิดการเรียนรู้ ทักษะ ทำการปรับปรุงแก้ไขจนประสบความสำเร็จ โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ของกลุ่ม PGS เชียงราย ที่มีความตระหนักถึงสุขภาพและความปลอดภัยในการผลิตสินค้า จนไปถึงการขยายช่องทาง การตลาด มีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สอดคล้องกับผล การศึกษาของ อติศักดิ์ และคณะ (2565) พบว่า การจัดตั้งเครือข่ายของกลุ่ม PGS แปรริ้ว จากการ รวมกลุ่มของเกษตรกรที่ตระหนักถึงสุขภาพและความปลอดภัย และสอดคล้องกับทัศนีย์ (2564) เรื่อง ปัจจัยส่งเสริมที่สำคัญให้มีการรวมกลุ่มเกษตรอินทรีย์ PGS เชียงรายคือ การที่เกษตรกรมีความมุ่งมั่น และมีความพร้อมที่จะเข้าสู่การรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นมิติด้าน สุขภาพ ด้านระบบนิเวศวิทยา ด้านความเป็นธรรมและด้านการดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่องให้กับผู้บริโภค สินค้าเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย และการเรียนรู้กระบวนการของระบบ PGS การกำหนด มาตรฐาน การตรวจประเมินแปลงของสมาชิกจำนวน 3 ครั้ง ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การกำหนด มาตรฐานร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งตรงกับการศึกษาของ อติศักดิ์ อ่าเทศ และ คณะ (2565) ว่าการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของเกษตรกรที่มีใจรักการทำเกษตรอินทรีย์ การให้ ความสำคัญการสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์ของเครือข่าย จนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และกำหนด มาตรฐานร่วมกันทำให้กลุ่มเข้มแข็ง

สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่รับรองแบบมีส่วนร่วม แบบ PGS มีทั้งหมด 6 ปัจจัยได้แก่ 1) สมาชิกที่ให้ความสำคัญกับการทำเกษตรอินทรีย์และเข้าร่วมใน เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ และนำไปสู่การสร้างข้อบังคับและยึดหลักมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ PGS เชียงรายที่มีความเข้มข้นเทียบเท่าระดับสากล 2) ภาครัฐีเครือข่ายของกลุ่ม PGS ที่ให้ความร่วมมือทั้งการ ให้ความรู้ การขยายช่องทางการตลาด 3) กลไกการตรวจแปลง ตั้งแต่กระบวนการอบรมสมาชิกให้มีความ เข้าใจจนถึงการอบรมผู้ตรวจแปลง การตรวจแปลง 3 ครั้งในขณะที่ตรวจแปลงก็มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ 4) กลไกการทำตลาด บนฐาน 4 PS เป็นการทำการตลาดในยุคออนไลน์ ที่ให้ความสำคัญกับ คุณภาพสินค้า และช่องทางการทำการตลาด สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค 5) การบริหารจัดการกลุ่ม PGS เชียงราย ที่เป็นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม มีการกำหนดโครงสร้าง รัฐบาลพหุหน้าที่ความ รับผิดชอบของแต่ละภาคส่วน สอดคล้องกับการศึกษาของธวัชชัยและยุภาพรรณ (2560) พบว่ากลุ่ม เกษตรอินทรีย์เคลื่อนไหวด้วยสมาชิกกลุ่ม และมีการกำหนดโครงสร้าง การประชุม กำหนดมาตรฐาน

ระบบพีจีเอสของกลุ่ม มีการออกแบบตราสัญลักษณ์สินค้าของสมาชิกในกลุ่ม PGS เชียงราย มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ มีการขยายรับสมาชิกทุกปี สร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับการศึกษาของอดิศักดิ์ อ่ำเทศ และคณะ (2565) กำหนดมาตรฐานระบบพีจีเอส และบทลงโทษในกรณีที่ทำผิด รวมถึงการออกแบบตราสัญลักษณ์และใบรับรองมาตรฐานของเครือข่ายทุกกิจกรรมผ่านความเห็นชอบในมติที่ประชุมเครือข่ายและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายได้อย่างต่อเนื่อง การมีกลุ่มผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ เป็นคนรุ่นใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ อดิศักดิ์ อ่ำเทศ และ คณะ (2565) พบว่า ผู้นำและการบริหารระบบการรับรองและเครือข่าย การดำเนินงานของเครือข่ายสมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานและร่วมกันวางแผนเกิดการแลกเปลี่ยนร่วมกัน จึงทำให้เครือข่ายมีความผูกพันและสามารถบริหารเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จและตรงกับการศึกษาของทัศนีย์ ธรรมดิน (2564) ว่าการกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่แน่นอน และสมาชิกทุกคนยึดตามมาตรฐาน มีระบบและกลไกการตรวจแปลงที่ชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ ทำให้เกิดความมั่นใจในมาตรฐาน 6) กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยการประชุมสัญจร การพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีกิจกรรมใหม่ๆตลอดเพื่อให้สินค้าอินทรีย์เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคทั้งภายในจังหวัดและภายนอกจังหวัด สอดคล้องกับการศึกษาของยุพิน (2559) และ อดิศักดิ์ อ่ำเทศ และ คณะ (2565) พบว่า การรักษาความสัมพันธ์และความต่อเนื่องด้วยการดำเนินกิจกรรมภายในเครือข่ายเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การจัดกิจกรรมกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น การเสริมสร้างความรู้และประสบการณ์ เป็นต้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ ภาสกร นันทพานิช (2555) พบว่าการมีการฝึกอบรมแบบมีส่วนร่วม กิจกรรมการศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จกับเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย การถ่ายทอดและจัดการความรู้ในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน และการฝึกปฏิบัติจริง พบว่ามีเกษตรกรมีความรู้เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. พบว่าการดำเนินการของกลุ่ม PGS เชียงราย มีความเข้มแข็งและประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่จำนวนสมาชิกมีจำนวนมาก จนบริหารจัดการยากและยังไม่มีเจ้าหน้าที่ที่ทำงานประจำในการจัดการ จึงควรมีการแยกตัวของกลุ่มที่มีความเข้มแข็งและสามารถจัดการกลุ่มด้วยตัวเอง เช่น กลุ่ม PGS อำเภอเวียงป่าเป้า บริหารจัดการและควรตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มวิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อการดำเนินงานได้อย่างคล่องตัว
2. ศักยภาพของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม PGS เชียงรายมีความเหมาะสมที่จะทำกิจกรรมอื่นๆ เพื่อสร้างความเข้าใจให้ผู้บริโภค ได้แก่ การจัดการสร้างและดำเนินการทำธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โปรแกรมการท่องเที่ยวให้กับผู้บริโภคเพื่อการสร้างแบรนด์สินค้าอินทรีย์ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น
3. เพิ่มช่องทางในการจำหน่ายสินค้าอินทรีย์เพื่อกระจายไปยังผู้บริโภคเพื่อความปลอดภัย โดยเฉพาะในโรงเรียน และโรงพยาบาล ควรจะดำเนินการทุกอำเภอเพื่อให้สินค้าสามารถกระจายถึงผู้บริโภคได้ทั่วถึงและเพื่อสุขภาพของประชากร

เอกสารอ้างอิง

- กรีนเน็ต. (2563). *แนวทางเกษตรอินทรีย์*. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.greennet.or.th>
- กัลยาณี กุลชัย, พีรชัย กุลชัย, สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน, และ ทศนีย์ ธรรมดิน. (2564). *รายงานการวิจัย เรื่อง การสร้างนวัตกรรมทางสังคม เพื่อการขับเคลื่อนสังคมเกษตรอินทรีย์บนเศรษฐกิจฐานราก แบบพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ PGS จังหวัดเชียงราย*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 51.
- ณรงค์ กฤติขจรกุล. (2561). *การทำเกษตรอินทรีย์ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาประชาชนชาวบ้านจังหวัดนครสวรรค์*. (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์).
- ตะวัน ห่างสูงเนิน, พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, อวารณ์ โอภาสพัฒนกิจ, และ รุจ ศรีสัตย์ลักษณ์. (2557). ระบบเกษตรอินทรีย์ในบริบทของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ผลิตเกษตรอินทรีย์ในเขตลุ่มน้ำแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารเกษตร*, 30(1), 61-69.
- ทศนีย์ ธรรมดิน, เลหล่า ตรีเอกานุกูล, รณิดา ปิงเมือง, และ วรณะ รัตนพงษ์. (2564). กลไกการขับเคลื่อนเกษตรกรเข้าสู่การรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) จังหวัดเชียงราย. *วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 15(2), 210-224.
- วัชชัย เสือเมือง และ ยุภาพรณ มั่นกระโทก. (2560). การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนากลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ชุมชนบ้านเขาดิน อำเภอคลองหาด จังหวัดสระแก้ว. *วารสารเกษตรกรรมไทย*, 10(1), 49-59.
- ธานินทร์ คงศิลา และ ณิช สมณคุปต์. (2556). *กระบวนการเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์ ของเกษตรกรในจังหวัดลพบุรี*. (การค้นคว้าวิจัยเฉพาะเรื่อง). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ภาสกร นันทพานิช. (2555). ผลของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อการปฏิบัติการทำเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารแก่นเกษตร*, 40(3), 207-216.
- ยุพิน เกื้อนศรี. (2559). การพัฒนาเครือข่ายด้านการผลิตและการตลาดหอมแดงของเกษตรกรในตำบลทุ่งยั้ง อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์. *วารสารพัฒนาสังคม*, 18(1), 85-102.
- อดิศักดิ์ อ่ำเทศ, สุณีพร สุวรรณมณีพงศ์, ดวงกมล และ ปานรศทิพ ธรรมาธิวัฒน์. (2565). การถอดบทเรียนกระบวนการพัฒนาระบบรับรองเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา เครือข่ายเกษตรอินทรีย์แบบมีส่วนร่วม (PGS) แปรดรีว จังหวัดฉะเชิงเทรา. *วารสารแก่นเกษตร*, 50(5), 1413-1428.